

2/2017

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

Foto Stanislav Prečan

**Proč usychají smrky
v Beskydech?**

Zmizí jasaný z beskydských lesů?

Galerie památných stromů

Péče o dospělé stromy

Kácení dřevin a paragrafy

Beskydskou krajinu vždy vytvářel svou prací hospodář. Tu vyklučil kus lesa, tam postavil chalupu, onde založil pole či sad... Ale ať dělal co dělal, vždy ho doprovázel strom. Mohutná lípa chránila dům před letním žárem a její květy přeměnily pilné včely v med. Jedle, ze které se tak krásně daly štípat šindele na střechu a z rovných kmenů se postavila celá dřevěnka. Jabloně, hrušky a švestky, které dávaly sladké ovoce, povidla nebo i něco tvrdšího pro zahřátí. Stromy vyznačovaly hranice pozemků a stromy se vysazovaly při významných událostech. Dřevem se topilo, ze dřeva bylo nářadí, dřevěná byla kolébka i rakev. Lidé znali vlastnosti stromů i možnosti jejich využití. Vážili si jich a věděli, že je potřebují. Dnešní Beskydy jsou určitě lesnatější než byly před stovkou let, ale nějak se vytrácí stromy, které tvořily paměť krajiny. Takové ty veliké, staré, opředené příběhy, třeba i těmi drobnými, jako že ho vysadil praděda, když se mu narodil první syn.

O stromech, ať už těch památných nebo třeba obyčejných smrčích, o starých ovocných odrůdách i jedovatých tisech si můžeme přečíst v tomto zpravodaji. A až Vás třeba jednou napadne, že by bylo dobré pokácet ten starý strom za domem, co z něho padá jenom listí, zkuste se zamyslet, co všechno nám doopravdy dává.

František Jaskula

Úhel pohledu

František Pelc, ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR

Čeká nás změna přístupu k lesu. Nejde o jednotlivé stromy, ale o lesy jako celek.

Poslední zpráva o stavu životního prostředí je nemilosrdná. Tři čtvrtiny jehličnanů ztrácí předčasně jehlice a ani skoro polovina listnáčů není v dobré kondici. Kůrovec masivně likviduje hospodářské smrčiny na severní Moravě (kupodivu ne na Šumavě), přidává se k němu houba václavka a leckde houbová infekce kloubnatka. A aby toho nebylo málo, jinde usychají borovice, jasany napadá houba Chalara fraxinea, která se šíří Evropou. Lesní hospodáři proto nezvládají napadené dřevo vytěžit. Dokonce se to promítlo i do kontroverzního rozhodnutí ministerstva zemědělství, které zakázalo provádět úmyslnou (tj. plánovanou) těžbu do té doby, než se zvládne kalamitní stav. Za potíže našich lesů může bezpochyby nejen klimatická změna, ale i dosavadní způsob hospodaření. Lesy pokrývají více než třetinu našeho státu, kromě produkce dřeva plní celou řadu dalších ekologických a společenských funkcí a je třeba si na rovinu přiznat, že v měnícím se klimatu dosud u nás převládající postupy nemají šanci na tento stav adekvátně reagovat. Bohužel se ale zdá, že změnit způsob uvažování je vcelku tvrdý oříšek. Z mnoha mediálně prezentovaných diskusí jsme se například dozvěděli, že naději pro naše lesy jsou psi vycvičení ve Švédsku, kteří budou

vyhledávat kůrovcem napadené stromy. Že americká douglaska bude zázračnou náhradou za churavý smrk a postačí, když jednu monokulturu zaměníme za jinou. Připomíná to osmdesátá léta minulého století, kdy se v imisně postižených horách náš smrk nahradil na mnoha desítkách čtverečních kilometrů smrkem pichlavým, a půda se pro výsadby rozrývala buldozerem, abychom to později vyhodnotili jako nevhodná řešení.

Pro rady nechod'te daleko

Chápu, že dosavadní koncept není jednoduché změnit. Zároveň ale nemusíme pro rady, co s našimi lesy, chodit daleko. Promyšlený a podporovaný rozvoj lesního hospodaření, který vnímá rozmanitost stanovišť – tedy pracovat s druhy stromů a přihlížet přitom k podmínkám místa – není „vynález“ ochranářů přírody a ani přírodovědců sensu stricto, ale vychází z generacemi ověřených přístupů osvědčených lesníků. Kdo má rád příklady, ať se jede podívat do Slovinska či některých údolí ve Švýcarsku, kde lze nalézt až „podezřelý“ souznění lesního hospodaření a přírodních podmínek a procesů. Ale i u nás se najdou vzorově – přírodě blízkými způsoby – obhospodařované lesy, například u Brna nebo v církevních lesích v jižních Brdech. Jsem přesvědčen, že před námi je zásadní diskuse o tom, co od lesů vlastně

čekáme. Potřebujeme definovat, zda nám jde hlavně o produkci dřeva, nebo o ekologickou a společenskou funkci. Prosím, neodbývejme to floskulí, že samozřejmě je možné oboji současně. Přestože by bylo nevhodnější úplně ve všech lesích hospodařit přírodě blízkými způsoby jako ve Slovinsku, pro začátek si aspoň vytvořme transparentně nově definované kategorie lesa. První kategorie by obsahovala lesy, které jsou klíčové kvůli své ekologické funkci a dřevo je zde pouze vedlejším produktem. Jejich dominantním vlastníkem by měl být stát a ostatním majitelům by měl platit za objednané služby formou kompenzací. Druhou skupinou by měly být lesy obhospodařované přírodě blízkými formami, kde je zájem mít vyvážené ekologické a produkční funkce. Vedle různých druhů zpravidla nestátních vlastníků by tu měly významné postavení samosprávy a stát by podporoval pouze určitá opatření nad definované standardy. Třetí skupinu by tvořily monokultury, v podstatě plantáže, zakládané na lesním i zemědělském půdním fondu jen a jen pro produkci dřevní hmoty se všemi předpokládanými riziky. Zde je logické nestátní vlastnictví a absence jakékoliv státní podpory činností. Samozřejmě je důležité také sledovat proporce zde uvažovaných kategorií, vždy by měly převažovat v souhrnu první dvě nad tou třetí. Podmínky pro pěstování lesa se za poslední dvě stovky let změnilly. Lesní půdy jsou oslabené také industriální atmosférickou depozicí. Problémy prohlubuje klimatická změna, která nabourává i to, co doposud alespoň trochu fungovalo. Uchování lesů a jejich funkcí je společnou výzvou nejen pro lesníky, ochranáře přírody, elitní vědce, ale i pro širokou veřejnost. Čeká nás diskuse nad konceptuální změnou přístupu k lesu jako takovému. Nebude jednoduchá, ale měla by začít velmi brzy. Nemůže být však ani tak o jednotlivých stromech, ale spíše o lesích jako celku. (Se souhlasem autora převzato z Lidových novin.) ■

Stromy v krajině a Operační program Životní prostředí

Michaela Běčáková

Stromy jsou jako děti. Potřebují ochranu před škodlivými vlivy a péči v rozvoji i při nemoci. Jen tak z nich mohou vyrůst zdraví a dlouhodobě perspektivní jedinci, kteří budou dávat život dalším generacím a poskytovat prostor k životu jiným organismům. Solitéry, aleje, ovocné sady, remízy, větrolamy, parky, lesoparky. Tam všude tvoří stromy základní a nejvyšší pilíř. Jejich důležitost v krajině je obrovská, neboť zastávají řadu nepostradatelných funkcí. Proto se na podporu dřevin ročně vynaloží nemalé finanční prostředky, včetně těch z evropských dotačních titulů. A je jedno, jestli jsme ve volné krajině, či v zastavěném území obcí a měst, protože stromy mají své místo všude.

Bystrého čtenáře asi nepřekvapí fakt, že stromy nabývají své hodnoty s rostoucím věkem a klesající vitalitou. Ale pojďme začít hezky od začátku. Do volné krajiny je nejvhodnější sázet naše původní druhy dřevin, neboť jsou přizpůsobeny na zdejší stanovištní i klimatické podmínky a zároveň ostatní organismy jsou adaptovány právě na tyto druhy. Naštěstí stále více nachází uplatnění i na území obcí a měst, většinou však ve formě kultivarů, které jsou pro pozměněné prostředí vhodnější či nezbytnou volbou (omezení výšky el. vedením, zasolení půdy atd.). Po zasažení stanovištně vhodného druhu stromu je nutné dbát i adekvátní

ochrany a péče o sazenice, která jim zajistí dobré ujetí a perspektivu do dalších desítek či stovek let.

Čtyřhvězdičkový hotel

Podpora stromů a dřevin obecně ovšem nekončí výsadbou. Je žádoucí do krajiny nejen přidávat, ale i pečovat a prodlužovat život jedincům, kteří tam už dávno zapustili kořeny. Pokud to není nezbytně nutné, tak nekácet, ale ošetřit je a zakomponovat do realizace nových výsadeb. Tak jako všechny živé organismy, i stromy trpí nemocemi a síly jim ubírají parazité. Jedním z nejnápadnějších a nejnámějších je jmelí, které má ve velké oblibě nejen naše národní stromy – lípy. Osvědčenou metodou redukce této poloparazitické rostliny je ošetření formou zdravotního řezu. Aby však měl tento boj smysl, je zapotřebí ošetřovat takto napadené stromy v širším okolí ohniska výskytu, neboť jmelí se poměrně rychle a snadno šíří. S rostoucím věkem stromů se objevuje řada dalších neduhů zejména v jejich korunách, které mohou vzniknout i přičiněním člověka (neodborné zásahy v minulosti či naopak absence péče), a dají se řešit různými typy řezů či instalací vazby. Tyto zásahy nejen že prodlužují život samotného stromu, ale zároveň snižují riziko nebezpečí zranění u lidí pohybujících se v jeho okolí. Speciálním opatřením z hlediska zachování biodiverzity je pak ponechávání provozně bezpečných torz stromů či alespoň vysokých pařezů, případně pařezů nízkých.

Na okraji pastviny ve Viganticích byly v rámci revitalizace aleje dosazeny nové stromy - lípy velkolisté.

Můžete namítnout, že to esteticky nepůsobí lichotivě. Ale jak se změní Váš pohled na věc, když zjistíte, že tím zachráníte domov třeba desítkám živočichů? Když už totiž pokácíme strom, zejména ten velký a starý, můžeme zjistit, že jsme zničili něco víc - prostředí pro letní kolonii netopýrů hledající denní úkryt a odpočinek v jeho dutině, hnízda ptáků v korunách či dutinách, nebo životní prostor a zdroj potravy pro brouky, kteří se vyvíjejí pod kůrou. Existují náhradní opatření, jako jsou budky pro netopýry či dutinové ptáky, popř. broukoviště (tzv. loggery). Jsou však dostatečnou náhradou? Vždy je lepší zanechat alespoň část toho původního. Protože to, co člověk vnímá jako starý a škaredý strom, může být pro jiného čtyřhvězdičkový hotel.

Teď už víte proč a na jakou péči lze získat peníze. Pokud chcete vědět jak, podívejte se na webové stránky www.opzp.cz, navštivte pestrou škálu seminářů pořádaných jednotlivými regionálními pracovišti Agentury ochrany přírody a krajiny ČR (viz www.ochranaprirody.cz), nebo využijte možnosti osobní konzultace. ■

pokračování na s. 4

Jednořadá alej javoru babyky (*Acer campestre* 'Elsrijk') podél silnice I/35 na Dolní Bečvě je příkladem výsadby v zastavěném území. Projekt byl za podpory z OPŽP realizován v roce 2009.

Torza stromů ve volné krajině vznikají přirozeně a nejsou nijak ošetřována či stabilizována. Ve městech je situace jiná a i když se ponechá pouze kmen, díky vysoké schopnosti regenerace se brzy zazelená i ten. Třeba jako při revitalizaci zeleně v městském parku v Rožnově pod Radhoštěm.

I obyčejný pařez, který je připomínkou místa, kde kdysi stával strom, může být útočištěm řadě živočichů či hub.

Opuštěné ovocné sady velmi rychle zarůstají a s nimi mizí i vzácné orchideje rostoucí v trávě pod korunami stromů. Do obnovy a rozšíření sadu starých krajových odrůd ovocných dřevin se pustili nad Bečvou, kde nové výsadby bude chránit remíz a v péči pomůžou i ovce.

Co sázet v Beskydech?

Jitka Wolfová, Actaea - společnost pro přírodu a krajinu

Podzim je doba sklizně ovoce z našich zahrad a sadů. Je to taky sezóna moštování a zakládání kvasu, aby bylo v zimě čím se zahřát. A pokud se trnek moc neurodilo, tak z jablek. Poslední slunné léto přineslo sice sladší ovoce, ale dlouhotrvající sucho a teplo se podepsalo na předčasném opadávání ovoce, zejména pak u jabloní některých odrůd. Na malou úrodu hrušek měla zase vliv rez hrušňová, která se díky obecnému trendu oblíbené výsadby okrasných jalovců rychle šíří krajinou i tam, kde ji Valaši dříve neznali. Jalovce, které jsou hostitelem tohoto obávaného houbového onemocnění, by z tohoto důvodu neměly být sázeny do menší vzdálenosti než je 200 m od stromů hrušní. Pokud tedy chcete sklízet hrušky, dobře zvažte, co si na vaši zahradě vysadíte.

Pokud uvažujete o výsadbě mladých ovocných stromů, můžete si vybrat ze starého sortimentu odrůd, který vydal již v roce 1904 Český odbor zemědělské rady moravské. V čem jsou lepší než ty nové? Jsou to odrůdy staré a krajové, které byly vyšlechtěny našimi předky za účelem dosažení nejen co největší plodnosti, ale také odolnosti proti chorobám a škůdcům. Jsou výborně přizpůsobeny místním půdním i klimatickým poměrům a jejich ovoce svou variabilitou - chutí, tvarem i vůní zdaleka předčí komerčně pěstované odrůdy. Pokud v zahradě máte dostatek místa, můžete si vysadit polokmen nebo dokonce vysokokmen. Bujně rostoucí strom některé ze starých odrůd se vám za to

„Mirabelka nancyská“ je starofrancouzská odrůda vysoce odolná šarce. Je vhodná na jídlo, zavaření, sušení i pálení.

odmění na jaře záplavou květů a bzúčením včel, v létě příjemným stínem a na podzim úrodou ovoce. V zimě zase strom poskytne potravu ptákům nějakým tím zapomenutým ovocem, které se vám nepodařilo sklídit. A vás může hřát dobrý pocit, že jste udělali něco pro záchranu mizejícího dědictví. Ti, kdo myslí na své zdraví a zdraví svých blízkých, ví, že není nic lepšího než si utrhnout ovoce přímo ze stromu bez obavy, co

jíme. Stromy starých odrůd rostou a plodí i bez použití chemie na rozdíl od těch nových, které se bez postřiků většinou neobejdou.

Pokud nemáte vhodný sklep pro uskladnění, můžete si třeba ovoce nasušit nebo uvařit povidla a zpestřit si tak jídelníček třeba některým z tradičních valašských jídel, jako byla např. „trnková máčka, lapiduša, varmuža“ nebo „chamula“. Recepty najdete např. v knize Jaroslava Štíky Lidová strava na Valašsku nebo ve Valašské kuchařce Miroslava Kotrby.

Pro Valašskou oblast byl stanoven sortiment: Jabloně – hlavní odrůdy: Řehtáč soudkovitý, Gdanský hranáč, Landsberská reneta, Baumanova reneta, Boikovo, vedlejší odrůdy – Průsvitné žluté, Charlamowski, Croncelské, Ontario a Jadernička moravská. Hrušně – hlavní odrůdy: Clappova, Williamssova, Špinka, Hardyho máslovka, Charneuská a Boscova lahvice, vedlejší odrůdy: Avranšská, Dielova, Pastornice. Odrůdy švestek (vzhledem k toleranci k šarce): pouze Wangenheimova. Odrůdy mirabelky (vzhledem k toleranci k šarce): Mirabelka Nancyská. ■

„Boikovo“ je zimní odrůda, jejíž dlouhověké stromy jsou vhodné i do vyšších poloh, skladované plody vydrží až do června.

Proč usychají smrky v Beskydech?

Tomáš Myslikovjan

Co mají společného dýmající komín nebo kouřící auto, nadměrné sucho a povodně, existence houby či pětimilimetrový brouk a uschlý smrkový les? Asi správně tušíte - činnost člověka. Pojďme se na věc podívat „od lesa“.

Les totiž nejsou jen stromy, ale složitý systém. Je to pavučinou vztahů propojený živý svět hub, rostlin a živočichů i svět neživý – podloží, voda, teplota, vzduch a sluneční záření. Oba světy se zvláštním způsobem prolínají v půdě. A tam bychom asi měli začít. Lesní stromy a keře „nemají nohy“, aby mohly „odkráčet“ někam jinam, když jim dané místo přestane vyhovovat. Jsou pevně ukotvené v půdě a díky dlouhověkosti rostou na jednom místě i stovky let.

Život je boj

Dřeviny za svůj dlouhý život vyprodukují miliony semen. Když vyklíčí semenáček, okamžitě čelí konkurenci a musí doslova bojovat o přežití. Sítem přirozeného výběru projdou nejen ti nejsilnější, ale i ti, co měli štěstí. Semenáčky potřebují k růstu zejména světlo a vodu s rozpuštěnými živinami. Pokud v hustém lese náhle vznikne světlina v důsledku pádu jiného stromu, náhle je na uvolněném místě světla dost. Malé stromky začnou růst jako o závod, dokud je nezačne omezovat jejich soused a znovu se projeví nedostatek světla. V tomto boji

Náhle uschlé smrky v důsledku napadení václavkou a kůrovci po předchozím oslabení suchem. V okolí zdravý bukový les.

Přirozený pralesovitý porost ve vrcholové části Smrku. Jak název hory napovídá, zde jsou smrky doma.

neobstojí jen ti nejrychlejší. Je třeba mít i štěstí - např. v tom, že vrcholek neukousl jelen nebo srnec, nebo že stromek nerostl příliš rychle, a neměl tak „řidké“ a tedy křehké dřevo, které zlomí nápor sněhu. Přirozený výběr po celý život stromů neustále třídí jedince, kteří jsou nejlépe přizpůsobeni místním podmínkám a mají optimální růst a tvar. Vlastnosti stromů se uchovávají v jejich genetické informaci a přenášejí z generace na generaci. To vše ale platí jen v přirozeném lese, kde vedle sebe rostou stromy velmi staré i mladé a je tu velké množství odumřelého dřeva – stromy suché, tlející ležící kmeny a větve. Během dlouhé evoluce se mezi jednotlivými složkami lesa vytvořila složitá síť vztahů. Čím je tato síť propletenější, tím lépe se les vyrovnává se ztrátou či poškozením jedné dílčí složky ekosystému. Obrazně - síť s hustou sítí ok se jen tak neprotrhne.

Naproti tomu v lese, kde pomocí motorové pily či výsadby sazenic hospodaří člověk, řada výše uvedených vazeb chybí. Například proto, že dlouhodobým pěstováním smrku na původním stanovišti listnatých lesů postupně došlo k okyselení půdy, v níž pak nerostou symbiotické houby důležité pro výživu stromu – viz dále v textu. Pokud jsou pak stromy v takovém lese nějak stresované – třeba suchem – snáze hynou, jejich ekologická síť se protrhne.

Pomoc přijde vhod

Nutno dodat, že toho o životě stromů víme stále jen velmi málo. Ukazuje se, že stromy stejného druhu si zejména v přirozeném lese mohou i pomáhat. Díky srůstu kořenů si spolu vyměňují rozpuštěné minerální lát-

ky a produkty fotosyntézy - silnější jedinec podpoří slabšího kolegu, který třeba neměl to štěstí a neroste v lese na tak dobrém místě. Jiným příkladem spolupráce je vzájemně prospěšné soužití hub s kořeny rostlin - mykorrhiza. Nejjemnější kořeny stromů jsou doslova obalené vlákny hub, které tak podstatně zvětšují povrch kořenů pro příjem živin rozpuštěných ve vodě. Mykorrhizní houba ale také chrání kořeny stromu před jinými houbami, které jsou stromu nebezpečné – například václavkou – nebo toxickým působením těžkých kovů.

Na oplátku houba od stromu získává organické látky – především cukry, jako produkty fotosyntézy. Uvádí se, že až 50% glukózy vyrobené fotosyntézou strom „předává“ houbě, což jen podtrhuje mimořádný význam mykorrhizy pro život stromu. Celý mykorrhizní kořenový systém stromu současně citlivě reaguje na přirozené změny v lesích i na změny vyvolané působením člověka (například zvyšování teploty a častější sucha ve vegetačním období).

Klíč je v půdě

Hliník je pro stromy jedovatý těžký kov, který se v půdě uvolňuje při kyselých deštích. Onu kyselost deště způsobuje velmi zředěná kyselina sírová (původně oxid siřičitý z komínů uhelných elektráren) nebo kyselina dusičná, která se vytváří z oxidů dusíku produkovaných spalovacími motory aut. Vlivem okyselení se z půdy vyplavují důležité zásadité prvky, v prvé řadě hořčík a vápník. Naopak zvýšené množství dusíku podporuje růst stromu, ke kterému jsou ale zapotřebí i prvky, kterých je v půdě nedostatek, čímž se opět prohlubuje rozdíl mezi potřebou a dostupností živin pro stromy.

Výsadby buku na kalamitně vytěžených plochách ve Veřovických vrších.

Půda se vyvíjí tisíce let. Právě svrchní vrstva půdy osídlená miliardami mikroorganismů a drobných bezobratlých živočichů je pro růst stromů klíčová. Na tvorbě lesního humusu se v rozhodující míře podílí listový opad, bylinné patro a také tlející odumřelé dřevo v kombinaci s biomasou rozkladačů živících se odumřelými těly rostlin a živočichů.

Pro dobré fungování lesa je důležité, aby se živiny vzniklé rozkladem kmene, kůry a větví po smrti stromu vrátily zpět do půdy a obohatily její humusovou vrstvu. Čím více humusu, tím větší schopnost lesa zadržovat vodu. Jako úžasná houba funguje během srážek i tlející dřevo, které bývá navíc často porostlé mechy. Jak jinak si vysvětlit vitalitu dvousetletých smrků v rezervacích na Smrku nebo Lysé hoře? Tam je sice jen velmi tenká humusová vrstva půdy, ale pod kobercem mechů a rašeliníků leží ohromná masa padlých kmenů.

Problematický smrk

Běžný hospodářský smrkový les má ale problémy. V drtivé většině případů se totiž jedná o lesy založené na místě původních listnatých či smíšených lesů. Převážně smrkové lesy v Beskydech dříve rostly jen v nejvyšších polohách, zhruba nad 1000 m n. m. Smrk je totiž původně dřevinou severské tajgy. Po ústupu ledovce a nastolení mírného klimatu se v našich horách udržel jen v nejvyšších, tedy nejchladnějších partiích, nebo ve studených inverzních údolích. Roste i na stanovištích s vysokou hladinou spodní vody, kde se může uplatnit díky svému plochému kořenovému systému.

Nyní jsme u jádra problému. Dávni lesníci začali před desítkami let vysazovat smrky k produkci vyhledávaného dřeva prakticky všude. Mnohdy i na místa, která byla již před těmi 100 lety mimo ekologické optimum smrku. Dokud bylo klima dostatečně vlhké a průmysl s dopravou neprodukovaly do ovzduší tolik škodlivin, smrk toto relativní nepohodlí zvládal. V posledních desetiletích se ale klima mění a s ním se podmínky pro pěstování smrku podstatně zhoršují. Přibývá suchých období s velmi vysokými teplotami, kdy mělce kořenící smrk s malým podílem mykorhizy trpí nedostatkem vody. Odumírají mu kořeny, které jsou pak snadno napadány parazitickou václavkou a proniká do nich i toxický hliník. Doslova stresované stromy jsou pak lákavým cílem pro další škůdce - v první řadě kůrovce, kteří dokončí proces chřadnutí smrku. Nejen v Beskydech se proto dnes potýkáme s rozsáhlými kalamitami a následnou těžbou kůrovcem napadených smrků. Výsledkem jsou obtížné zalesnitelné mnohahektarové holiny a eroze půdy.

Je čas na změnu

A jak z toho ven? Jediná dlouhodobá cesta je vysazovat smíšené lesy a maximálně využívat přirozenou obnovu lesních dřevin. Je třeba upravit pěstování lesa, těžbu a přibližování dřeva s ohledem na lesní půdu a ekologické nároky dřevin. Tyto zásady nejlépe splňuje trvale udržitelné lesnické hospodaření, zejména nepasečné lesnictví v duchu zásad sdružení Pro Silva Bohemica. Zásadní je a bude změnit skladbu beskydských lesů ze smrkových monokultur na smíšené lesy. Lesníci a ochranáři přírody na tom již léta

pracují. Stále více se bude využívat našich domácích původních druhů dřevin. Vedle těch základních - buku a javor klen i mlč, habr, lípa, jilm, třešeň, javor klen i mlč, olše, bříza, jeřáb, tis a lesní keře. Tempo přeměny kulturních smrčin na pestřejší a odolnější lesy by nemělo polevovat. Naopak mělo by se stupňovat s tím, jak se zrychluje hnutí smrčin v důsledku negativního působení člověka na přírodu. ■

Václavka parazitující na kořenech silně oslabeného smrku.

Galerie památných stromů

Jaroslav Müller

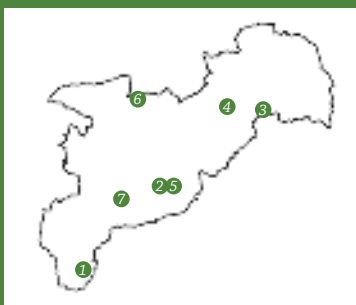
Na území CHKO Beskydy je vyhlášeno celkem 25 památných stromů. Druhově jsou mezi vyhlášenými památnými stromy zastoupeny nejvíce tis červený a lípy (malolistá i velkolistá), naopak zcela chybí jedinci běžných druhů převládajících v lesních porostech (buk lesní, smrk ztepilý).

Pokud má někdo zájem, může nahlédnout do databáze památných stromů (<http://drusop.nature.cz>).

Kromě již vyhlášených památných stromů se na území CHKO vyskytuje řada stromů nadstandardních dimenzí, zvláštních svým tvarem, věkem, estetickým působením či jiným způsobem zajímavých. Správa CHKO Beskydy má v evidenci a sleduje zdravotní stav a vývoj přibližně 40 významných stromů. Většina z nich se nachází v obcích. Stromy obdobných rozměrů (i stáří) jako ty památné a významné se vyskytují ve zbytcích lesních porostů pralesovitého charakteru v některých maloplošných zvláště chráněných územích.

Tabulka památných stromů na území CHKO Beskydy.

Lípa	12 ks
Tis	6 ks
Dub	2 ks
Jilm	1 ks
Jasan	1 ks
Javor	1 ks
Borovice	1 ks
Jedle	1 ks

1. Kozova lípa (Francova Lhota)

Pověst vypráví, že lípu v roce 1530 spolu s dalšími třemi nechal zasadit Tristan Franc z Háje, když koupil Zbelovu Lhotu. Poté ji přejmenoval na Francovu Lhotu. Lípy rostoucí ve čtyřech koutech vsi postupně uschly a zbyla jediná. Ta dostala jméno Kozova podle majitelů zdejšího gruntu. Rozlehlá dutina lípy prý vznikla v době turkotatarských vpádů, během nichž byla v roce 1663 obec vypálena. Několik vesničanů se chtělo zachránit ukrytím do koruny stromu. Tataři však rozdělali oheň a snažili se je vykouřit. Žár ohně byl tak velký, že kmen vertikálně praskl. V roce 2012 byla Kozova lípa finalistkou ankety Strom roku.

2. Lípy na Machůzkách (Velké Karlovice)

Byly vysazeny v roce 1753 na paměť srážky „Moravčičků s Uherčičky“, svedené na tomto místě roku 1733 o hranici mezi Moravou a Uhrami. Na obou stranách byli mrtví a byli pohřbeni na místě, kde zemřeli. Původně stál mezi lipami holý dřevěný kříž. U příležitosti stoleté památky bitvy se zde konala slavnost a na kříž byla připevněna malba Ježíše Krista. Ve 30. letech 20. století vzpomněli Karlovjane údálosti z roku 1733 velkou rekonstrukcí bitvy. Zúčastnilo se jí několik stovek lidí v krojích.

3. Tis na Byčinci (Morávka)

Roste na pastvině na Byčinci poblíž domu č.p. 504. Tis červený je dvoudomý (vytváří buď pouze samčí nebo pouze samičí květy), jehličnatý, neopadavý strom, který může dorůst až do 20 m výšky. Tento strom se může dožít věku až 3000 let. Strom je celý jedovatý – obsahuje alkaloid taxin – až na červený nepravý míšek obalující semeno. V Beskydech se s původními tisy setkáváme velmi vzácně, a to zejména u starých chalup a usedlostí asi jen na 30 lokalitách. V samém sousedství stromu se nachází přírodní památka Byčinec, malá ukáзка horských pastvin a luk a svahových pramenišť Beskyd.

4. Jedle v Řečici (Staré Hamry)

Osamělý „mohykán“ roste v krásném hlubokém údolí pod jižními svahy Lysé hory, na břehu Řečice. Jedle bělokorá je dřevina s poměrně malým rozšířením - především ve střední a jižní Evropě. V Beskydech to býval nejhojnější jehličnan! Vlivem intenzivního lesního hospodaření však takřka vymizela. Tato jedle, pro svůj vzhled občas nazývaná také „Stařapatá“, byla vyhlášena za chráněnou právě jako pamětník původního porostu.

5. Lípa na Sihle (Velké Karlovice)

Odnepaměti vysazovali Valaši u svých chalup stromy. V usedlosti na Sihle roste velká lípa a provází stavení více než 200 let. Byla vysazena uprostřed dvora, po jeho obvodu stojí chalupa, chlév a stodola. Nynější statek byl postaven roku 1841. Svou křížovou střechou a třemi štíty je chalupa na Valašsku ojedinělá. Současná majitelka, paní Ševčíková z Brna se o stavení i lípu vzorně stará. V letošním roce byl Správou CHKO Beskydy zajištěn bezpečnostní a zdravotní řez a koruna stromu byla zajištěna bezpečnostními vazbami.

6. Lípa v Karlovicích (Trojanovice)

Tato lípa malolistá (srdčitá) roste v místní části Karlovice, nedaleko venkovského stavení. Společně tak tvoří významnou krajínovornou dominantu. Lípa je v dobrém zdravotním stavu, Správa CHKO Beskydy zajišťuje pravidelnou péči, koruna je jištěna bezpečnostními vazbami.

7. Jilm u Brodského potoka (Nový Hrozenkov)

Jilm horský, starý cca 300 let, je bezesporu významnou přírodní památkou v samém centru městyse na levém břehu Brodského potoka. Jde o výjimečný exemplář dnes již vzácně se vyskytujícího druhu. Podle dostupných údajů jde o druhý nejmohtnější jilm nejen okresu Vsetín, ale i celé ČR! Strom se zatím statečně vypořádává s dnes běžnou chorobou jilmů – grafiozou. Jde o houbovou chorobu přenášenou kůrovcem bělokazem pruhovaným. Ten se živí celulózou z jilmového dřeva, kterou ovšem neumí rozložit, proto na sobě přenáší houbu, která jí rozkládá.

Houba zamezuje toku mízy, což způsobuje postupné odumírání větví a později celého stromu.

Obecní ovocný sad na Pulčínách

V CHKO Beskydy máme na sedmdesát obcí. Prakticky ve všech můžeme najít např. kostel či kapličku, hospodu nebo penzion, staré dřevěnice, hasičárnu, autobusovou zastávku ... Když ale zkusíme hledat opravdové jedinečnosti, navíc „přírodního charakteru“, dá to mnohem víc práce. Jednu takovou najdeme v Pulčíně – nejvýše položené a rozhodně ne největší obci Valašska. Milovníci přírody jej znají především díky nedalekým skalám. Je to ale také jediná obec široko daleko, která má obecní sad.

„Jubilejní obecní ovocný sad Obory“ na Pulčíně byl založen v roce 1933, u příležitosti 15. výročí vzniku ČSR. Tehdejší starosta Alois Ševčík prosadil a uskutečnil krásnou a dosud stále ojedinělou myšlenku. Sad měl sloužit k užítku a potěšení občanům i obci. Původně zde bylo vysázeno 60 štěpů jabloní odrůd Ja-

dernička moravská, Baumanova reneta a Boskovické. V nedávné minulosti (2007-2013) zde místní spolek rodáků „Vesničko má milovaná“ v rámci obnovy vysázel na 75 štěpů dalších ovocných dřevin. Většina stromů v sadu již dosáhla dospělosti či dokonce stáří. To sice klade větší nároky na jejich údržbu, na druhou stranu – není nic krásnějšího, než slunný svah na kraji obce pokrytý velkými ovocnými stromy. Ostatně právě díky množství ovoc-

ných stromů patří Pulčín k nejmalebnějším osadám moravské části Javorníků.

V roce 2018 si budeme připomínat sté výročí samostatné republiky. Určitě se budou opět sázet lípy Svobody či Republiky. Najde se ale někdo, kdo by zopakoval nápad z Pulčína a založil k tomuto výročí ovocný sad či alej? Těžko si představit krásnější a užitečnější památník... (jl) ■

Už zase kvetou jabloně na mezích (Přírodní památka Stříbrník)

Meze vytvářeli zemědělci zejména na svazích, aby snížili sklon obdělávaných ploch. Dnes se díváme na mez také v souvislosti s ochranou krajiny před erozí (splachováním půdy) a třeba i jako na prostor poskytující úkryt i potravu živočichům, od drobných savců (zajíc, jezelek) až po hmyz. Meze byly navíc důležité

ve starém soukromém právu, kdy vyznačovaly hranice pozemků. S kolektivizací od 50. let minulého století zmizelo prý z české krajiny 49 000 km mezí, pravděpodobně navždy. A s nimi i to, co jsme zatím nezmínili - ovocné stromy, které byly na tato, jinak neproduktivní místa, zhusta vysazovány.

Zbytek „staré krajiny“ s mezemi zůstává také mezi údolím Veřečným a Stříbrníkem v obci Hovězí, v Přírodní památce Stříbrník. Díky místním lidem, kteří si zachovali vzácný osobní vztah k celému kousku této krajiny, se daří oživovat hospodaření - slyšíme zase cinkat zvonce ovcí a můžeme se těšit z orchidejových, každoročně ručně kosených luk; ale také se nám před očima vylupují zapomenuté meze. Ze zarostlého po desetiletí zanedbávaného pruhu je nejprve potřeba vykácet vzrostlé náletové dřeviny (vlastně proklestit se pořádnou džunglí). Na vyčištěné meze po dohodě vysadit staré krajové odrůdy jabloní (Moravská jadernica, Boikovo, Gdaňský hranáč...), hrušni (Krvavka, Špinka), ale samozřejmě i švestky (Durancie, Čačanská lepotica, Gabrovské...). Hlavní práce jsou financovány z ochrannářského Programu péče o krajinu. To by však samo o sobě nestačilo. Stromy je potřeba sledovat a v prvním roce při suchu občas zalít, kontrolovat vyvazování a mnoho let chránit před nenechavou srncí... Asi jen tam, kde člověk vloží i srdce, tak sklídí i dobré plody; v PP Stříbrník věřím, že tomu bude za pár let doslova. (mp) ■

Vnímat okolí přes hledáček

Jan Kufa Kičeřok se narodil v Mos-tech u Jablunkova roku 1951, kde žije a tvoří dodnes. Je jeden ze zakládajících členů fotoklubu Jablunkov, v němž působil více než třicet let a je členem Svazu českých fotografů.

Poslední dobou se zabývá více tvářemi člověka a makro fotografií přírody. Jeho práce se objevují na výstavách po celé republice i v zahraničí. Mimo výstav s fotoklubem Jablunkov má také své autorské výstavy, kterých bylo do dnešního dne více než třicet. V roce 2015 vydal svoji první publikaci s názvem Od portrétu k dokumentu.

Jeho životní motto: „Jen díky přírodě, která mi dala zrak, mohu vnímat své okolí přes hledáček fotoaparátu. Až si ho příroda vezme zpět, možná tady zůstane kratičká záznam o mém vidění.“

Všiml jsem si, že kromě portrétů rád fotíš stromy. Čím to je?

Neznám fotografa, který by nefotil rád stromy. Strom je objekt, který dokáže zaujmout v prostoru i čase, ať stojí kdekoliv, v kterémkoliv ročním období, mladý či starý. Také když se postavím ke stromu, který má 100, 150 a více let, tak se ho ptám, jak to asi vypadalo v době, když byl ještě mladý, kdo kolem něho chodil, jak asi ten člověk vypadal, kolik různých zvířat za jeho kmenem a v jeho koruně nacházelo svou skrýš a jaká to byla doba, vlídná či drsná.

Jsi autorem krásné knížky, která popisuje život staříka z chalupy nad Lomňanskou dolinou. Na více fotografiích je zachycen při práci s dřevem. Co Tě na něm zaujalo?

Ta jeho pohoda, klid a spokojenost. I když tam na horách žil sám, neměl motorovou pilu ani traktor, využíval dřeva jako materiálu ve všech jeho podobách. Ten člověk si vážil každého kousičku chleba, vody ve studánce a vytřel dokonale i tu poslední kapku medu z malého kelímku.

Rád fotíš taky krajinu. Jak se od Tvého dětství změnila z pohledu fotografa?

To víš, že se změnila a moc. Ta obdělávaná políčka mizí, louky zarůstají, domy mnohdy straší v krajině a kazi mi obrázek. No a dřívě

J. Kufa Kičeřok

nebylo tolik drátů v krajině. Vedení je nataženo křížem krážem. Najdu kupříkladu krásnou krajinu, chci si ji vyfotit a zase ty dráty mi tam vadí. Kolikrát jsem to musel vzdát. V krajině mého dětství jsem v mnoha případech musel daleko obcházet různé kaluže a mokřady které byly uprostřed polí a pastvin, abych si nenabral do bot. Dnes tam přejdu suchou nohou. Tráva na loukách nebyla až tak moc hustá a vysoká jako dnes, ale louky byly barevné, voňavé, plné různého hmyzu, motýlů a žab. Ve strouhách, které si rolníci každoročně čistili, aby si alespoň trochu odvodnili své políčka, žili čolci, mloci, často i raci a různé breberky. Ve stružkách a strouhách tekla voda celý rok, za to dnes jenom po deštích z melioračních výpustí. Krajina byla mnohem malebnější a fotogeničtější už jenom tím, že byla sraštna různými výmoly lemovanými javory, duby, jasany, jeřabinou, ostružiním a popsána kolejemí od koňských povozů.

Jaký význam mají pro tebe stromy a čím Tě oslovují?

Strom v lese či v krajině, to je symbol. Připomíná mi člověka, který musí stejně jak strom

vydržet různé nástrahy života. O jejich významu nemusíme ani mluvit. Nádherné jsou v každém ročním období. Podle stromů se lidé řídili už od dávných let, řídil se můj děda, otec a řídím se i já. A to když napadne sníh a stromy ještě mají listy, sníh nezůstane nikdy na celou zimu, ale když stromy opustí poslední listy a napadne sníh, převážně zůstane sníh až do jara.

Jaký máš vztah ke starým stromům?

Čím jsem starší, tak si více vážím starých stromů. Možná i proto, že jsme to vydrželi spolu tolik let a ještě stále vedle sebe stojíme. Protože stromy se dožívají mnohem vyššího věku než člověk, mám k nim obrovskou úctu. Když strom ponecháme svému osudu, stane se to, pro co jsem si vymyslel tento slogan: „Jedině strom umírá ve stoje, ale jeho život nekončí.“ A to mě nutí k velké pokoře.

Za rozhovor děkuje František Šulgan. ■

Zmizí jasaný z beskydských lesů?

Jaroslav Müller, Jiří Lehký

Jasan ztepilý je všeobecně známý listnatý strom, který roste po celé Evropě. Najdeme jej především u vodních toků nebo v suťových a roklinových lesích. Místy dokonce působil šířením na opuštěné louky a meze problémy. Proto až do 90. let dvacátého století nikoho nenapadlo, že by jasaný mohly mít nějaké zdravotní problémy. Po roce 2003 ovšem dochází k tak výraznému chřadnutí tohoto druhu, že si toho všimla i řada laiků.

Vetřelec

V roce 2006 vědci popsali původce tohoto intenzivního odumírání jasanů – je jím houba *Chalara fraxinea*. Patogen byl potvrzen téměř ve všech zemích severní a střední Evropy, je dnes široce rozšířený a k projevům choroby dochází po celé ČR bez ohledu na to, zda jasaný rostou v lese, ve volné krajině, ve městě či školce. Největším překvapením je ovšem rychlost, kterou se zhoubná *Chalara* šíří. Pravděpodobná příčina vypadá jak z běčkového hororu o vetřelcích ... *Chalara fraxinea* vlastně není druhem, ale „jen“ nepohlavním stadiem jiné houby. Ta na rozdíl od samotné

houby *Chalary* umí překonat obranu stromu. Zimu přečká v opadlých řapících listů, ve svém pohlavním stadiu. Na jaře vytváří na listech bílé plodničky s vřecy, v nichž produkuje výtrusy, které se šíří vzduchem. Ty jsou tak malé, že se dostávají do listů jasanu skrze průduchy. Uvnitř listu z nich začne růst *Chalara*, která během léta způsobí zaschnutí listů, nových letorostů a nekrózy (skvrny z odumřelých buněk) na větvích a kmeni. Následující rok se vše opakuje a strom je slabší a slabší.

Jak ji poznáme?

Nevybírá si - napadá stromy bez ohledu na jejich stáří. Typickým příznakem je právě výše popsané chřadnutí stromů. Jednoleté a dvouleté letorosty odumírají ještě před narašením, nebo odumírají během suchého léta. Na starších stromech dochází i k zasychání kosterních větví. Odumírají především jednoleté výhony, stromy to však nevzdávají a snaží se zregenerovat. Pod odumřelými výhony se často vytvářejí kmenové výmladky (tzv. vlky). Nekrózy jsou často doprovázené hnědým a šedým zbarvením dřeva, nápadný přítom

bývá ostrý přechod mezi odumřelou a živou částí rostlinných pletiv. Nekrózy se objevují i na listech – ty hnědnou a předčasně opadávají (již od konce srpna). Jednoleté letorosty nad nekrózami hynou. Toto odumírání je nejčastěji pozorováno na podzim, kdy zelené listy na letorostech náhle zasychají a zůstávají viset na stromě.

Lze tomu zabránit?

Odborníci zatím neodhalili všechna tajemství života vetřelců - ochrana tady zatím nebyla uspokojivě vyřešena. Jako prevence se navrhuje pěstební opatření – pěstování jasanů ve směsi s jinými druhy dřevin a odstraňování napadených výhonů (v případě napadení hlavního výhonu, převezme jeho funkci jiný). Toto opatření ale nezaručí úspěch, pokud je napadení stromu již v pokročilejším stadiu.

Nadějí skýtá fakt, že některé stromy této choroby odolávají lépe než jiné díky svým genetickým předpokladům. Ty by mohly posloužit jako záchranný člun a zdroj pro návrat zdravých jasanů do naší krajiny. ■

Péče o dospělé stromy

Jaroslav Müller, Jiří Lehký

Pokud mluvíme o péči o dřeviny, většinou tím myslíme jejich ořez. Ten patří u většiny listnatých dřevin mezi nejběžnější zásah a často je nutný jej opakovat po celý život dřeviny. Jehličnany většinou řez nevyžadují. Mějme však na paměti, že neodborný řez může způsobit poškození, které bude ovlivňovat strom po celý život nebo, v horším případě, život stromu výrazně zkrátí.

Důvody pro řez

Obvyklým důvodem pro řez je odstranění suchých větví, odstranění křížících se větví, přehoustlých, vzájemně se utlačujících a odstranění větví, které představují zvýšené riziko pro své okolí. Zásahy do korun dospělých stromů by měly být prováděny postupně a v delším časovém intervalu. Správně provedený řez zachovává strom v dobrém zdravotním stavu a zaručuje i optimální míru jeho bezpečnosti. Dobře vedený řez dokáže také zvýraznit estetický a ekonomický přínos stromu pro okolní prostředí.

Vhodné období pro ořez

- Přibližně od března do června (obvykle nevhodnější - je to doba, kdy strom na poranění vzniklé řezem ihned reaguje, jsme schopni rozlišit, které větve jsou suché, málo vitální apod.).
- Koncem zimy a v předjaří (při realizaci speciálních řezů, kdy dochází k odstraňování většího množství živé hmoty - řezu tvarovací, silnější redukční řezu apod.).
- Celoročně bez vlivu na zdraví stromu (řez bezpečnostní a řez suchých větví).

Jak moc řezat?

Množství živých větví, které může být odebráno řezem, aniž by došlo k poškození stromu, záleží na velikosti, druhu, vitalitě a věku stromu. Mladší stromy mohou tolerovat větší zásahy do koruny než stromy dospělé a staré. Jednoduché pravidlo praví, že strom se lépe vzpamatuje z poškození po odříznutí několika malých větví než po odříznutí jedné velké. Čím je strom starší a větší, tím má obvykle menší energetické zásoby, které může použít na uzavírání ran po řezu a obranu před hnilobami. Řez dospělých stromů by se z těchto důvodů měl omezit pouze na odstraňování nebezpečných a suchých větví.

Na pahýl? Raději ne!

Jistě jste se už setkali s masivní redukcí korun stromů, kdy byly odstraněny prakticky všechny větve. Je to značně destruktivní typ řezu způsobující zásadní a trvalé poškození stromu. V zásadě jej lze použít pouze v případě akutního nebezpečí statického selhá-

ní stromu, a to tehdy, nelze-li jej z různých důvodů rovnou odstranit. Tento řez zcela deformuje přirozenou architekturu stromu, výrazně snižuje jeho vitalitu a perspektivu. Samotný pahýl je ideální vstupní branou pro infekce způsobené hmyzem nebo houbami. Ve větvích se pak vytvářejí dutiny a šíření do kmene postupuje velmi rychle. Stromy ztrácejí stabilitu a jejich zdravotní stav se zhoršuje.

Jelikož řez omezující rozměry koruny dřeviny poškozuje, může být v případě neoprávněnosti zásahu kvalifikován jako přestupek. Praxe ukázala, že neodborný, nedůvodlý a nepřiměřený ořez dřevin bývá jedním z nejčastějších způsobů jejich poškození.

Zatírat či nezatírat?

Ošetření ran vzniklých řezem pomocí různých přípravků bývalo standardním opatřením. Všichni měli za to, že zrychluje uzavírání rány tzv. kalusem, ochraňuje strom proti vstupu chorob a škůdců a zpomaluje vývoj hnilob. Nicméně v současné době převládá názor nezatírat, ale správně řezat.

Řez stromů, zejména těch velkých, je nebezpečná činnost vyžadující speciální znalosti, vybavení a dovednosti. Jestliže je nutné k provedení řezu pracovat ve výšce nebo

používat speciální vybavení (motorové pily, plošinu aj.) je nejlepší zadat tuto práci odborníkům na péči o stromy – arboristům. Arborista vám poradí, jaký typ řezu je nutný ke zlepšení zdravotního stavu, provozní bezpečnosti nebo vzhledu vašeho stromu. Seznam arboristů nalezneme na těchto odkazech: <https://www.ceskycertifikovanyarborista.cz/> resp. <http://www.szkt.cz/aktivity-szkt/certifikovani-evropsti-arboriste-v-cr.html> ■

Kácení dřevin a paragrafy

Co nám říká zákon o ochraně přírody a krajiny

Obecně platí, že dřeviny rostoucí mimo les jsou chráněny před poškozováním a svévolným kácením. Vlastníci pozemků jsou povinni o své dřeviny pečovat. Pokud přesto potřebujeme či chceme strom pokácet, je nezbytné povolení orgánu ochrany přírody – těmi jsou i na území CHKO Beskydy většinou obecní (městské) úřady. Povolení lze vydat ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin.

V posledních letech byla zpřísněna ochrana dřevin ve stromořadích (tj. souvislé řadě nejméně deseti stromů s pravidelnými rozestupy). Ke kácení stromořadí i kácení jednotlivých stromů, které je tvoří, je třeba povolení, a to bez ohledu na obvod kmene.

Kdy není povolení ke kácení potřeba

- pro dřeviny o **obvodu kmene do 80 cm** měřeného ve výšce 130 cm nad zemí
- pro zapojené porosty dřevin s celkovou plochou nepřesahující 40 m²
- pro ovocné dřeviny rostoucí na pozemcích v zastavěném území evidovaných v KN jako zahrada, zastavěná plocha a nádvoří či ostatní plocha (se způsobem využití pozemku zeleň)

Povolení také není třeba ke kácení dřevin ve stavu „krajní nouze“, tedy je-li jejich stavem zřejmě a bezprostředně ohrožen život či zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu. Ovšem v takovém případě musí vlastník toto kácení do 15 dnů oznámit Správě CHKO Beskydy (platí na území CHKO). Ve vlastním zájmu doporučujeme doložit, že šlo opravdu o krajní nouzi, např. fotografiemi. Podobný postup, tedy ohlášení, lze výjimečně použít i v případě napadení dřevin epidemickými chorobami a masivního (kalamitního) napadení škůdci např. napadení smrků kůrovcem. (jm) ■

A už se zase kalí voda aneb Bagry a ryby II.

Na to, co se děje se pstruhy a vrankami v řekách, když do nich vjíždí bagr z důvodu jejich opravy, má každý jiný názor. Obsluha bagru většinou tvrdí, že všechny ryby před bagrem „utekly“ nebo že se v místě zásahu žádné ryby nevyskytují. Pak je skupina lidí, která se domnívá, že se ryby před bagrem schovají do úkrytů a úpravu koryta nepřežijí. Dále se objevuje názor, že část ryb zásah nepřežije a druhá část před bagrem uplave. Ale jak to ve skutečnosti je, tak na to odborníci zatím neznají odpověď. Proto se Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky rozhodla, že spolu s dalšími českými partnery a zahraničními institucemi provede výzkum na toto téma. Projekt se jmenuje: Vliv technických úprav na rybí společenstva malých vodních toků a výsledky výzkumu budou pro veřejnost známy na konci tohoto roku. Na výsledky jsme velmi zvědaví. (mk)

První rys s obojkem

V Beskydech žije kolem patnácti dospělých rysů. V letech 2011 až 2014 byli pomocí obojku s vysílačkou sledováni čtyři jedinci. První z nich, mladá rysice, byla odchycena v roce 2011 nedaleko Rožnova pod Radhoštěm. Dostala jméno Ivonka, a jak se později ukázalo, byla pro místní rysí populaci velmi důležitá – každoročně vychovala 2–3 koťata. Během projektu i po jeho ukončení byla tato obláčkove skvrnitá rysice i s koťaty opakovaně zachycena fotopastmi. Ivonka byla nezaměnitelná také proto, že jí jediné i po projektu zůstal obojek. Koncem letošní zimy byl získán snímek koťat a Ivonky, ta už ale byla v zuboženém stavu. O Velikonočích 2017 byla rysice nalezena mrtvá přímo v kolejišti železniční trati v Mořkově. Odborné vyšetření neprokázalo jednoznačnou příčinu smrti. Měla nálezy na srdci a plících svědčící o vyčerpání a trpěla prašivinou. V době nálezu vážila tato sedmiletá rysice necelých 19 kilogramů.

Její sledování přineslo mnoho cenných údajů o teritoriu, migračních cestách a životních nárocích rysů. Vyhledávala klidná místa, ale i přesto dokázala přežít a vychovávat mláďata v horách silně ovlivněných činností člověka. A když budeme mít štěstí, snad v okolních lesích potkáme některého z jejich potomků. P.S. Rysí kocour, který se letos zabydlel v Moravském krasu, je podle genetické analýzy jejím synem. (db, jas)

Snímek rysa pořízený fotopastí.

Bez práce není ovoce

Aneta Valasová, Zdravý Rožnov, z. s.

Pod Hradiskem je sad? Takto reaguje většina Rožnováků, když s nimi mluvíme o našich velkých plánech s malým sadem na severovýchodním svahu vrcholu Hradisko. V minulosti byla na pozemku lesní školka, později zde byly vysázeny staré a krajové odrůdy ovocných dřevin. Z doby, kdy si kolemjdoucí mohli v sadu natrhat kožuchy nebo jaderničky, toho moc nezbylo. Téměř půlhektarová plocha s několika desítkami ovocných stromů byla natolik zarostlá, že sad se pro běžného návštěvníka stal úplně ztracený. Ale to je ta pravá chvíle si říct, že jdeme do toho, obnovíme sad. Odstraníme zbytky oplocení, vyřežeme nálety, ořežeme stromy, vyfrézujeme pařezy, uděláme proplétaný plot z biomasy (co taky s tolika větvemi a materiálem z výřezů), dosadíme nové stromy, plochu budeme pravidelně kosit, doplníme líníště pro plazy, zimoviště pro obojživelníky, hmyzí hotely. Pro lidské návštěvníky pak přidáme lavičky, altánek nebo venkovní učebnu, informační tabule... Náš cíl je vytvořit komunitní sad, který bude

Díky nadšení dobrovolníků se zarostlý sad pod Hradiskem stává místem setkávání a probouzí se k životu.

všem přístupný, bude to místo setkávání, odpočinková zóna nedaleko města, prostor k environmentální výuce s obrovským ekologickým přínosem. Naprostá většina práce byla zatím realizována dobrovolnický s lidmi, kteří sdílí naši vizi a jsou připraveni na celodenní práci pod širým nebem za trochu jídla, pití a naše vřelé díky. Bez nich by snaha o ob-

novu tohoto jedinečného místa nezískávala již konkrétní obrysy. Zajděte se do sadu podívat hned teď, a když vás zaujme, přijďte třeba i na brigádu, ten pocit z dobře vykonané práce se totiž nedá popsat, ten se musí zažít. Více informací na adrese <http://sadpodhradiskem.cz/> ■

LIFE Beskydy v roce 2017

Projekt Záchrana smilkových trávníků má za sebou čtvrtou sezónu a pomalu se blíží ke konci. V tomto projektu pečuje ČSOP Salamandr spolu s hospodáři a majiteli pozemků o 50 hektarů vzácných horských luk. Některé louky se zjara bránovaly lučními bránami, aby se narušil drn odolné smilky a uvolnilo se místo pro drobné luční byliny a bylinky. Téměř 37 hektarů bylo letos pokoseno a uklizeno a víc než 19 hektarů vypásly ovce. Některé louky se v jednom roce dočkaly jak pokosení, tak nenechavých tlam ovcí. A co víc? Pro majitele pozemků a všechny, kteří se o louky starají, byla vydána karetní hra Líný bača. Od června taky probíhala fotosoutěž Valašská krajina, do které jsme díky projektu mohli koupit pěkné ceny, a na konci roku vychází dvouletý kalendář Po nás Beskydy II. a tento Zpravodaj. (bk)

Adámky – 10 let dobrovolnictví s Moneta Money Bank

„Lokalita Adámky v Prostřední Bečvě je výjimečná svou pestrout flórou. Její zvláštností je výskyt masožravých rostlin a orchidejí. Na louku jezdím s dobrovolníky od roku 2007 a postupně se z toho stává i rodinné setkání s přáteli, které třeba celý rok nevidím. Společně pomůžeme odhrabat a odklidit traviny z louky. Tím podporujeme růst jedinečných druhů rostlin, které by jinak udusila agresivnější vegetace. Na akci jezdí již celé rodiny a zapojují se i nejmladší rodinní příslušníci, kteří si tak často i prvně vyzkoušejí možnost být prospěšní pro své okolí.“

(Marek Novák - Moneta dobrovolníci)

Na Adámkách se vzácně vyskytuje silně ohrožený všivec lesní.

BESKYDY - zpravodaj chráněné krajinné oblasti /Ročník XIV, číslo 2/2017. / Vychází 2-4x ročně / Vydává ČSOP Salamandr (ČSOP Salamandr, Tvarůzkova 1805, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 613 241, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČ 702 38 723) ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy (571 654 293, beskydy@nature.cz). / Náklad 1000 výtisků. / Číslo vyšlo v prosinci 2017 v Rožnově pod Radhoštěm. Zpravodaj je vytištěn na papíře s certifikátem FSC/ Tisk: Printo. s.r.o. / Grafika: sumec+ryšková, Prostřední Bečva/ ISSN 2533-5243/ NEPRODEJNÉ

Autoři článků, u kterých není jinak uvedeno, jsou pracovníky Správy CHKO Beskydy nebo ČSOP Salamandr / Zodpovědný redaktor: Barbora Krupová (ČSOP Salamandr)/ Vedení redakční rady: František Jaskula (Správa CHKO Beskydy), Jiří Lehký (Správa CHKO Beskydy).

Autoři fotografií: Vojtěch Bajer, Jan Kufa Kičero, Barbora Krupová, Miroslav Kubín, Jaroslav Müller, Tomáš Myslikovjan, Jaromír Navrátil, Marie Popelářová, Stanislav Prečan, Aneta Valasová, Petr Wolf, Jitka Wolfová, archiv obce Hovězí, archiv AOPK ČR.

BESKYDY - zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444

Hovězí – obec, kde se léčilo klidem

Barbora Krupová

Hovězí je malá obec, která leží na obou březích Vsetínské Bečvy nedaleko od Vsetína. Jen málokdo ví, že po druhé světové válce tady krátkou dobu fungovaly klimatické lázně, kde se léčilo klidem, krásou a pravou valašskou pohodou. Pod vrcholem Ochmelova chtěli po válce podnikaví občané dokonce zřídit pasekářské muzeum. Nejcennější částí přírody připomínající staré časy, kdy na mezích rostly ovocné stromy a v trávě kvetly orchideje, jsou chráněny v Přírodní památce Stříbrník. Před několika lety zřídila obec ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy na frekventované procházkové trase naučnou minizezku **Tři pohledy**, při kterých jde o život.

Zeptali jsme se starosty Hovězí Antonína Koňářika.

Toto číslo Zpravodaje je o stromech v krajině. Před kostelem v obci jsou dvě krásné lípy. Je ale v obci další významný strom, ke kterému se vztahuje nějaký příběh?

Na katastrálním území obce Hovězí se nachází spousta krásných a významných stromů. Jen několik málo metrů u místního hřbitova, vedle zpevněné komunikace na hraně prudkého severního svahu soukromé zahrady, roste soliterní dub letní s obvodem kmene 390 cm. Jedná se o mohutný exemplář, který svými parametry dosahuje kategorie památných stromů. Za zmínku stojí i javor klen rozprostírající se pod bývalým zámečkem Kaštýl. Tento strom má mohutný kmen o obvodu 400 cm a jeho stáří se odhaduje na 150 let.

Stromy významně utváří krajinu, ale potřebují taky pravidelnou péči. Jak jste na tom se stromy v obci. Staráte se o ně v obci a jak péči financujete?

Přímo v samotném centru obce podél Hořanského potoka se nachází aleje lip. Stromy v severním směru byly vysazeny na hraně

břehů před padesáti lety. Při rekonstrukci návsi v roce 2013 došlo k odbornému posouzení stavu lip. Nezdravé stromy byly speciální firmou pokáceny a zdravé podrobeny zdravotnímu řezu. V jižní části návsi došlo k výsadbě nových javorů, které odborník prořezává již každým rokem. V průběhu zimního období dochází k ořezu dalších stromů, které se nacházejí v blízkosti místních komunikací a veřejných prostranství. Finanční náklady na ošetření stromů dosahují ročně částky cca 50 000 Kč.

Ve spolupráci s CHKO Beskydy vznikly nedávno v místní části Dubčí na oblíbeném vycházkovém okruhu naučné panely **Tři pohledy, při kterých jde o život. Co nového tady na návštěvníka ještě čeká?**

Místní občané znají tuto část pod názvem Lesopark Dubčí rozprostírající se na 10 ha obecních pozemků. Uprostřed dubového porostu se nachází obecní rybník, který byl nedávno odbahněn a zrekonstruován za pomoci finanční dotace Ministerstva zemědělství. Naučná stezka je velmi oblíbená a každoročně navštěvována žáky místní mateřské a základní školy. Zajímavostí je i v loňském roce nově zrekonstruovaná studánka z roku 1947, která byla vybudována KČT Hovězí. V letošním roce

jsme v blízkosti studánky umístili i dřevěnou sochu Dubínka, aby pomyslně ochraňoval vodu vytékající ze studánky, která dle prováděných rozborů má vynikající parametry kojenecké vody. ■

Zpravodaj byl vydán v rámci projektu Záchrana smilkových trávníků v EVL Beskydy, který je podpořen z finančního nástroje EU LIFE.

Ministerstvo životního prostředí

